

5. Заредінова Е. Профілактика насильства серед підлітків як соціально-педагогічна проблема. Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей. 2014. 802 с.

6. Петрович В. Організація соціально-педагогічної роботи щодо попередження й подолання насильства у сім'ях учнів. Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей. 2014. 802 с.

7. Юрків Я. І. Діяльність соціального педагога з попередження насильства в сім'ї. *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2013. № 3. 110 с.

Ластовицька М. М.

магістрантка групи змСП-21
факультету педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка

Олексюк Н. С .д.п.н., професор кафедри
соціальної роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності ТНПУ

ДІТИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах війни, що триває в Україні сьомий рік поспіль, одним із найважливіших завдань соціально-педагогічної роботи є надання допомоги учасникам бойових дій та членам їх сімей, в тому числі – дітям. Адже участь військовослужбовців у бойових діях, її наслідки (психологічні, фізичні) та постійне емоційне напруження призводять до перетворення цієї категорії населення у одну із соціально най вразливіших [1]. Надзвичайну увагу варто приділяти саме дітям також з огляду на обмеженість їх життєвого досвіду, вразливість та незрілість дитячої психіки. Для дитини непросто зрозуміти, що сталося в родині, місті, країні, що часом призводить до переживання безпорадності, тривоги,

навіть до виникнення стресових розладів, а тому вимагають підвищеної соціальної уваги та організації системи соціальної (соціально-педагогічної) допомоги й комплексної реабілітації [3].

Попри наявність в Україні законодавчих і нормативно-правових документів щодо здійснення соціального захисту дітей учасників бойових дій та надання їм відповідної допомоги (Закони України «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників АТО», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»), вивчення різних їх аспектів вітчизняними (В. Алещенко, Н. Бочкор, Ю. Бриндіков, О. Караман, Л. Ковальчук, К. Левченко, Н. Олексюк, Н. Пономаренко, О. Савченко, В. Турбан, О. Хміляр та ін.) й зарубіжними дослідниками (С. Вільямс, Л. Калхун, Р. Лауфер, В. Холл та ін.) вважаємо за можливе констатувати, що зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми учасників бойових дій, особливості її здійснення, умови ефективності і ін. на сьогодні вивчені недостатньо.

Метою нашої статті є характеристика соціальної категорії «діти учасників бойових дій» та обґрунтування змісту соціально-педагогічної роботи з цією категорією дітей.

Виклад основного матеріалу. Згідно чинного законодавства, учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час [1]. Діти осіб, визнаних учасниками бойових дій, мають право на пільги, встановлені чинним законодавством, на соціальні захист, підтримку та допомогу.

Аналіз наукової літератури дає змогу визначити основні проблеми, які можуть спостерігатися у дітей учасників бойових дій: невротичні реакції (стресове виснаження, порушення сну й апетиту, фобії); порушення когнітивних процесів (пам'яті, мови, мислення); емоційні (часті зміни настрою, страх і недовіра або агресія і дратівливість), поведінкові (усамітнення, протест), функціональні

(психосоматичні) розлади; комунікативні проблеми (не сформованість адекватних соціально-комунікативних навичок); порушення сімейної взаємодії [2].

Метою соціально-педагогічної роботи з дітьми учасників бойових дій є створення сприятливих умов, безпечного середовища, необхідних для розвитку та саморозвитку особистості, для задоволення їх законних інтересів і свобод, реалізації їх права на освіту, сприяння виходу зі складних життєвих обставин та адаптації до умов оточення. На нашу думку, соціально-педагогічна робота з дітьми учасників бойових дій повинна бути завершеною системою, що спирається на сформовану нормативно-правову базу, організаційну структуру, ефективна в застосуванні до різних вікових груп дітей і підлітків та передбачає взаємодію з людьми, які оточують дитину. Ця робота здійснюється у сфері сімейних відносин, сфері освіти та середовищі проживання дитини. При цьому повинен бути захищений, по-перше, певний рівень життя дитини (вітальні потреби, фізичне і психічне здоров'я), по-друге, гарантована безпека (фізична, економічна, соціальна), по-третє, право на самореалізацію і розвиток своїх здібностей та можливостей [3].

Діяльність соціального педагога з дітьми учасників бойових дій включає три основні складові: освітню, психологічну та посередницьку. Зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми учасників бойових дій можна визначити через основні функції: профілактичну (використання різних профілактичних програм навчання учнів новим формам поведінки, виховання стресостійкості особистості, здатної самостійно, ефективно та відповідально будувати своє життя); консультативну (допомога в об'єктивному погляді на проблемну ситуацію, виборі альтернативних способів реагування, підтримка в момент прийняття рішення та ін.); діагностична (комплексне соціально-психолого-педагогічне дослідження, визначення рівня тривожності особистості тощо) [1; 3].

Враховуючи особливості сімей учасників бойових дій та основні проблеми, які можуть спостерігатися у дітей з них, нами виокремлено

умови, що забезпечуватимуть ефективність соціально-педагогічної роботи: систематичність та комплексність надання соціально-педагогічної допомоги її поетапність; застосування індивідуального підходу відповідно до потреб дитини; налагодження безпечного середовища проживання дитини; проведення просвітницької та консультативної роботи з дітьми, батьками й найближчим їх оточенням; корекційно-реабілітаційна робота з подолання наслідків травмуючих обставин; взаємодія соціального педагога з різноманітними державними установами і закладами, що забезпечують соціальний захист населення, а також зі всіма учасниками навчально-виховного процесу [2].

Висновок. Діти учасників бойових дій є особливою категорією дітей, яка потребує невідкладної комплексної допомоги, в першу чергу – соціально-педагогічної. Ця робота повинна спрямовуватись не лише на дитину, а й на найближче її оточення і забезпечувати повноцінний розвиток дитини, попередження можливих і подолання назрілих проблем.

Список використаних джерел :

1. Бриндіков Ю. Л. Потенціал сімейної психотерапії у процесі здійснення реабілітації сімей військовослужбовців-учасників бойових дій. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології* : зб. наук. праць / гол. ред. Доброскок І.І. Переяслав-Хмельницький: Я.М. Домбровська, 2018. Вип. 7/1. С. 84-97.

2. Петрочко Ж. Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах: *автореф. ... д-ра пед. наук, спец.: 13.00.05 - соціальна педагогіка*. К. : Ін-т проблем виховання, 2011. 44 с.

3. Oleksiuk N.S. Professional training of social rehabilitation specialists with military and their families. *Economics, management, law: challenges and prospects: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education*. Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India. 2016. P. 210–213.